

Należności związane ze zwolnieniem funkcjonariusza Straży Granicznej ze służby

Mariusz Domżałski | 8 Dywizja Zmechanizowana im. gen. broni Tadeusza Buka
ORCID: 0000-0002-7749-2598

Streszczenie

Słowa kluczowe:
uposażenie,
funkcjonariusz,
stosunek służbowy,
zwolnienie

W związku ze zwolnieniem ze służby funkcjonariusza Straży Granicznej nabywa on uprawnienie do należności z tym związanych. Jest to jeden z elementów wiążących się z administracyjnoprawnym stosunkiem służbowym, będącym podstawą powołania funkcjonariusza do służby. Ustawodawca uzależnił wypłatę należności związanych ze zwolnieniem od przyczyny rozwiązania stosunku służbowego, co oznacza, że obowiązek wypłaty należności zdeterminowany jest przez podstawę prawną zwolnienia ze służby funkcjonariusza. Celem wypłaty tych świadczeń jest ułatwienie funkcjonariuszowi rozpoczęcia funkcjonowania już poza służbą. Jednocześnie odpowiednia wysokość należności funkcjonariusza Straży Granicznej musi w należyty sposób rekompensować odpowiednio trud, ograniczenia i wyrzeczenia związane z pełnieniem służby w tej formacji. Ustawodawca przewidział następujące świadczenia związane ze zwolnieniem: odprawa, ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy, rekompensata pieniężna w zamian za ponadwymiarowy czas służby, zwrot kosztów przejazdu do obranego miejsca zamieszkania, zryczałtowany ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany w danym roku przejazd oraz dodatkowe świadczenie pieniężne.

Podstawowym celem niniejszej pracy jest ocena obowiązujących regulacji prawnych dotyczących należności związanych z rozwiązaniem stosunku służbowego funkcjonariusza Straży Granicznej. Niewątpliwie należności te wpływają korzystnie zarówno na liczbę potencjalnych kandydatów do służby, jak i w kontekście dalszego pozostawania funkcjonariuszy w służbie. Wybór analizowanego problemu badawczego powinien zostać odpowiednio uzasadniony, stąd też zdecydowano się na sformułowanie głównego problemu badawczego w postaci pytania: Czy należności związane ze zwolnieniem ze służby funkcjonariusza Straży Granicznej w odpowiedni sposób rekompensują trudy pełnionej służby?

W związku z powyższym sformułowana została też hipoteza badawcza polegająca na przyjęciu, że: Przepisy zawarte w ustawie o Straży Granicznej dotyczące należności związanych ze zwolnieniem ze służby funkcjonariusza Straży Granicznej w odpowiedni sposób rekompensują trudy pełnionej służby.

Elementem niezbędnym do osiągnięcia założonego celu naukowego jest ustalenie odpowiedniej metody badawczej. Znaczenie podstawowe miała metoda formalno-dogmatyczna wzbogacona w niektórych miejscach o metodę teoretyczno-prawną. Istotnym elementem pracy była analiza orzecznictwa. Dokonano analizy orzeczeń Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz wojewódzkich sądów administracyjnych. Przyjęte metody badawcze umożliwiły osiągnięcie wyznaczonych przez autora celów pracy.

Amounts due in connection with the dismissal of a Border Guard officer from service (Summary)

Keywords:
remuneration,
officer, service
relationship,
dismissal

Due to the dismissal from service of a Border Guard officer, he/she becomes entitled to the related receivables. This is one of the elements related to the administrative and legal service relationship, which is the basis for appointing an officer to service. The legislator made the payment of dues related to dismissal dependent on the reason for termination of the service relationship, which means that the obligation to pay dues is determined by the legal basis for dismissing an officer from service. The purpose of paying these benefits is to make it easier for the officer to start functioning after being on duty. At the same time, the appropriate amount of remuneration of a Border Guard officer must adequately compensate for the effort, limitations and sacrifices associated with serving in this formation. The legislator provided for the following benefits related to dismissal: severance pay, compensation for unused holiday leave, monetary compensation for excessive service time, reimbursement of travel costs to the chosen place of residence, lump-sum cash equivalent for travel unused in a given year and additional cash benefits.

The main purpose of this work is to assess the applicable legal regulations regarding liabilities related to the termination of the service relationship of a Border Guard officer. Undoubtedly, these receivables have a positive impact both on potential candidates for service and on the officers' continued service. The choice of the analyzed research problem should be properly justified, hence it was decided to formulate the main research problem in the form of a question: Do the receivables related to the dismissal from service of a Border Guard officer adequately compensate for the hardships of the service performed?

In connection with the above, a research hypothesis was formulated, assuming that: The provisions contained in the Border Guard Act regarding receivables related to the dismissal of a Border Guard officer from service adequately compensate for the hardships of the service.

An element necessary to achieve an appropriate scientific goal is to establish an appropriate research method. The formal and dogmatic method was of primary importance, enriched in some places with the theoretical and legal method. An important element of the work was the analysis of case law. The judgments of the Supreme Administrative Court and provincial administrative courts were analyzed. The research methods adopted made it possible to achieve the goals of the work set by the author.

Wstęp

Podstawowym aktem normatywnym regulującym problematykę poruszoną w niniejszym artykule jest ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1080 z późn. zm.) oraz akty wykonawcze do niej. Jest to tzw. ustawa pragmatyczna. Stosunek służbowy funkcjonariusza powstaje w drodze mianowania na podstawie dobrowolnego zgłoszenia się do służby. W literaturze i orzecznictwie ugruntowane jest stanowisko, że akt mianowania przyjmuje postać decyzji administracyjnej wydanej w wyniku postępowania administracyjnego (wyrok SN z dnia 23 listopada 2004 r., I PK 35/04, LEX nr 149349; wyrok NSA z dnia 5 czerwca 1991 r., II SA 35/91, LEX nr 10220; wyrok WSA w Warszawie z dnia 5 kwietnia 2006 r., II SA/Wa 66/06, LEX nr 213845; wyrok NSA z dnia 27 października 2011 r., I OSK 504/11, LEX nr 1069662; Maj 2008: 12; Stelina 2011: 182; Czechowski 2016: 29–30; Kuczyński 2000: 20). Należy więc niewątpliwie uznać, że stosunek służbowy funkcjonariusza Straży Granicznej jest stosunkiem administracyjnoprawnym, co też determinuje kształt uregulowań dotyczących pełnienia służby przez funkcjonariusza (wyrok NSA z dnia 5 czerwca 1991 r., II SA 35/91, LEX nr 10220; Baran 2011: 32–33; Karpiuk 2016: 51, Brzostowski 2017: 415–428; Czerniak-Swędzioł 2017: 62). Sam fakt pełnienia „służby” wskazuje na szczególnie istotny zakres zadań realizowanych przez Straż Graniczną. Pełnienie codziennej służby, niejednokrotnie bardzo trudnej, powoduje po stronie ustawodawcy konieczność zrekompensowania tych wyrzeczeń poprzez przyznanie funkcjonariuszowi szczególnych uprawnień związanych z pełnieniem służby (uchwała SN z dnia 18 grudnia 1992 r., III AZP 27/92, LEX nr 9562; wyrok TK z dnia 13 lutego 2007 r., K 46/05, LEX nr 245355; Szustakiewicz 2012: 222–223; Szustakiewicz 2013: 168; Czechowski 2016: 33), czego odzwierciedleniem będą m.in. należności związane z rozwiązaniem stosunku służbowego.

Wpływ przyczyn rozwiązania stosunku służbowego na należności z tym związane

Należności przysługujące funkcjonariuszowi Straży Granicznej w związku ze zwolnieniem ze służby są uzależnione od przyczyny rozwiązania jego stosunku służbowego.

Pierwszą grupą są funkcjonariusze zwolnieni ze służby z powodu: orzeczenia trwałej niezdolności do służby przez komisję lekarską; nieprzydatności do służby stwierdzonej w opinii służbowej w okresie służby przygotowawczej; niewywiązywania się z obowiązków służbowych w okresie odbywania służby stałej, stwierdzonego w dwóch kolejnych opiniach, między którymi upłynęło co najmniej 6 miesięcy; powołania do innej służby państwowej, a także objęcia funkcji z wyboru w organach samorządu terytorialnego; gdy wymaga tego ważny interes służby; upływu 12 miesięcy od dnia zaprzestania służby z powodu choroby; osiągnięcia wieku: w korpusie szeregowych, podoficerów i chorążych – 55 lat, w korpusie oficerów: do stopnia

pułkownika Straży Granicznej (komandora Straży Granicznej) – 58 lat, w stopniu generała brygady Straży Granicznej i generała dywizji Straży Granicznej (kontradmirała Straży Granicznej i wiceadmirała Straży Granicznej) – 60 lat; pisemnego zgłoszenia przez niego wystąpienia ze służby.

W wyżej wyszczególnionych przypadkach funkcjonariusz otrzymuje odprawę; ekwiwalent pieniężny za niewykorzystane przed zwolnieniem ze służby urlopy wypoczynkowe lub urlopy dodatkowe, z wyjątkiem dodatkowego urlopu wypoczynkowego dla funkcjonariusza posiadającego status weterana poszkodowanego, oraz rekompensatę pieniężną w zamian za czas służby przekraczający normę czasu służby; zryczałtowany ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany w danym roku przejazd ze środków właściwego organu Straży Granicznej; zwrot kosztów przejazdu do obranego miejsca zamieszkania dla siebie, małżonka oraz dzieci pozostających na jego utrzymaniu oraz zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego według zasad obowiązujących przy przeniesieniach służbowych; niewykorzystane w danym roku świadczenia pieniężne przysługujące stosownie do przepisów rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie warunków przyznawania funkcjonariuszom Straży Granicznej oraz członkom ich rodzin zryczałtowanego równoważnika pieniężnego w razie niewykorzystania przysługującego przejazdu na koszt właściwego organu Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 248).

Natomiast w przypadku zwolnienia ze służby z powodu: wymierzenia kary dyscyplinarnej; wydalenia ze służby; skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne, ścigane z oskarżenia publicznego lub przestępstwo skarbowe umyślne; zrzeczenia się obywatelstwa polskiego lub nabycia obywatelstwa innego państwa; skazania prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe inne niż określone w art. 45 ust. 1 pkt 4 ustawy o Straży Granicznej; dwukrotnego nieusprawiedliwionego niestawienia się na badania lekarskie lub niepoddania się im, albo w przypadku dwukrotnego nieusprawiedliwionego niestawienia się na obserwację w podmiocie leczniczym, w przypadku wyrażenia zgody przez funkcjonariusza, chyba że skierowanie do komisji lekarskiej nastąpiło na wniosek funkcjonariusza; popełnienia czynu o znamionach przestępstwa albo przestępstwa skarbowego, jeżeli popełnienie czynu jest oczywiste i uniemożliwia pozostawanie w służbie oraz upływu 12 miesięcy zawieszenia w czynnościach służbowych, jeżeli nie ustały przyczyny będące podstawą zawieszenia, funkcjonariusz otrzymuje ekwiwalent pieniężny za niewykorzystane przed dniem zwolnienia ze służby urlopy wypoczynkowe lub dodatkowe oraz rekompensatę pieniężną w zamian za czas służby przekraczający normę czasu służby funkcjonariusza. Niniejszy katalog należności związanych ze zwolnieniem ze służby spowodowany jest powodem zwolnienia, który w większości powyższych przesłanek jest powiązany z negatywnym zachowaniem funkcjonariusza.

Ustawodawca przewidział również sytuację, gdy funkcjonariuszowi zwolnionemu z powyższych powodów (poza zwolnieniem z powodu zrzeczenia się obywatelstwa

polskiego lub nabycia obywatelstwa innego państwa) minister właściwy do spraw wewnętrznych lub upoważniony przez niego przełożony może w przypadkach zasługujących na szczególne uwzględnienie przyznać, z uwagi na uzasadnione potrzeby rodziny funkcjonariusza, odprawę w wysokości nieprzekraczającej 50% w razie zwolnienia go ze służby.

Odprawa

W związku ze zwolnieniem funkcjonariusza w służbie stałej przysługuje mu odprawa, której wysokość równa się wysokości trzymiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym. Odprawa ulega zwiększeniu o 20% uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym za każdy dalszy pełny rok wysługi ponad 5 lat nieprzerwanej służby, aż do wysokości sześciomiesięcznego zasadniczego uposażenia wraz z dodatkami o charakterze stałym. Okres służby przekraczający 6 miesięcy liczy się jako pełny rok.

Zgodnie z art. 115 ust. 2 pragmatyki przy ustalaniu wysokości odprawy uwzględnia się również okres nieprzerwanej zawodowej służby wojskowej, jeżeli bezpośrednio po zwolnieniu z tej służby żołnierz został przyjęty do służby w Straży Granicznej i nie otrzymał odprawy z tytułu poprzednio pełnionej służby. Przepis ten będzie miał odpowiednie zastosowanie w przypadku podjęcia służby w Straży Granicznej po zwolnieniu ze służby w innych służbach, w których przysługują świadczenia tego rodzaju. Z oczywistych względów odprawa w tych służbach nie mogła zostać wypłacona.

Wysokość odprawy dla funkcjonariusza w służbie przygotowawczej równa się wysokości jednomiesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym, należnymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym. By dodatek do uposażenia był dodatkiem wliczanym do podstawy wymiaru odprawy, musi on mieć charakter stały i być przyznany przez właściwy organ (wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 stycznia 2012 r., II SA/Wa 2214/11, LEX nr 1121556). Przepisy nie przewidują możliwości jej powiększenia. Możliwość uzyskania odprawy została natomiast wyłączona w stosunku do funkcjonariuszy w służbie kandydackiej. Funkcjonariusz w służbie stałej posiada najciślejsze powiązanie ze służbą, co w pełni uzasadnia rozróżnienie ustawodawcy w zakresie przyznania odprawy związanej ze zwolnieniem.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że zgodnie z dotychczasowym dorobkiem orzecznictwem odprawa przysługująca z tytułu zwolnienia ze służby – tak samo jak emerytura – ma charakter jednorazowy. Regulacje te mają zapobiec kilkukrotnemu wypłacaniu tego świadczenia. Należy tylko odprawa jednorazowa (wyrok NSA z dnia 5 października 2010 r., I OSK 540/10, LEX nr 821109; wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2019 r., II SA/Wa 1593/18, LEX nr 2734086). Nie można przy tym utożsamiać odprawy, o jakiej mowa w art. 92¹ Kodeksu pracy, z odprawą przewidzianą

w ustawie o Straży Granicznej. Świadczenie to ma charakter gratyfikacji za odbytą służbę, a nie rekompensaty za utratę zatrudnienia wykonywanego w ramach stosunku służby w związku z nabyciem uprawnień do zaopatrzenia emerytalnego. Otrzymanie odprawy przysługującej z tytułu zwolnienia ze służby wojskowej, niezależnie od charakteru tego świadczenia, nie wyłącza – na podstawie art. 92¹ § 2 Kodeksu pracy – prawa do odprawy emerytalnej przysługującej pracownikowi z tytułu ustania stosunku pracy w związku z przejściem na emeryturę i związanej z tym utraty statusu pracownika (wyrok SN z dnia 9 grudnia 2015 r., I PK 1/15, LEX nr 1959540).

W sytuacji gdy już raz wypłacono dane świadczenie w związku ze zwolnieniem ze służby, w przypadku ponownego zwolnienia wypłaca się tylko świadczenie wyrównawcze za czas ponownego pełnienia służby (wyrok NSA z dnia 25 marca 2022 r., III OSK 1601/21, LEX nr 3327743; wyrok NSA z dnia 22 marca 2022 r., III OSK 1244/21, LEX nr 3347046; wyrok NSA z dnia 26 stycznia 2022 r., III OSK 491/21, LEX nr 3323068).

Ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy

Funkcjonariuszowi przysługuje również ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany urlop wypoczynkowy lub dodatkowy; ustala się go za każdy dzień w wysokości 1/21 części miesięcznego uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym należnego funkcjonariuszowi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym. Prawna możliwość otrzymywania przez funkcjonariuszy Straży Granicznej ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany czas wolny od służby została wprowadzona z dniem 1 października 2020 r. przez ustawę z dnia 14 sierpnia 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach dotyczących wsparcia służb mundurowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2020 r., poz. 1610). Warto zauważyć, że ekwiwalent pieniężny nie przysługuje za niewykorzystany dodatkowy urlop wypoczynkowy dla funkcjonariusza posiadającego status weterana poszkodowanego.

Ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy lub dodatkowy jest „zastępczą formą” wykorzystania urlopu w sytuacji zwolnienia ze służby, która powoduje prawną i faktyczną niemożliwość realizacji tych świadczeń w naturze. Po ustaniu stosunku służby prawo do urlopu przekształca się w świadczenie pieniężne, będące, jak sama nazwa wskazuje, jego ekwiwalentem. Obowiązek wypłaty obciąża odpowiednie organy Straży Granicznej, ponieważ w czasie służby w tej formacji funkcjonariusz nabył powyższe uprawnienia, których z powodu wykonywania obowiązków służbowych nie mógł zrealizować w naturze (wyrok WSA w Krakowie z dnia 29 listopada 2019 r., III SA/Kr 639/19, LEX nr 2754109). Regulacja ta stanowi jedyną formę rekompensaty prawa do corocznego płatnego urlopu, poręczonego w art. 66 ust. 2 Konstytucji. Przy czym w tym zakresie gwarancja konstytucyjna ma charakter bezwarunkowy. Po ustaniu stosunku służby prawo do urlopu przekształca się w świadczenie pieniężne, będące jego ekwiwalentem. Uprawnienie wynikające z art. 66 ust. 2

Konstytucji ma w swojej subsydiarnej postaci charakter finansowy, co powoduje, że odnoszą się do niego dodatkowo postanowienia dotyczące praw majątkowych zawarte w art. 64 Konstytucji. Prawo do ekwiwalentu za niewykorzystany urlop jest prawem majątkowym, którego ograniczenie musi odpowiadać wymogom art. 31 ust. 3 Konstytucji. Prawo do corocznego płatnego urlopu gwarantowane w art. 66 ust. 2 Konstytucji RP nie może być arbitralnie ograniczone również w odniesieniu do ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany urlop (wyrok NSA z dnia 25 października 2023 r., III OSK 2580/21, LEX nr 3622710; wyrok NSA z dnia 29 czerwca 2023 r., III OSK 374/22, LEX nr 3592670; wyrok NSA z dnia 13 września 2018 r., I OSK 2440/16, LEX nr 2562386). Samo naliczenie ekwiwalentu za niewykorzystany urlop jest czynnością materialno-techniczną, wynikającą z faktu zwolnienia funkcjonariusza ze służby (wyrok WSA w Warszawie z dnia 4 czerwca 2019 r., II SAB/Wa 136/19, LEX nr 3044115).

Ekwiwalent wypłaca się w ostatnim dniu pełnienia służby, a w przypadku śmierci albo zaginięcia funkcjonariusza – niezwłocznie po wydaniu rozkazu personalnego o wygaśnięciu stosunku służbowego.

Rekompensata pieniężna w zamian za ponadwymiarowy czas służby

Funkcjonariuszowi Straży Granicznej przysługuje również rekompensata pieniężna w zamian za czas służby przekraczający normę określoną w art. 37 ust. 2 ustawy o Straży Granicznej – czas pełnienia służby funkcjonariusza wynosi przeciętnie 40 godzin tygodniowo w przyjętym okresie rozliczeniowym od dnia 1 stycznia do dnia 30 czerwca danego roku oraz od dnia 1 lipca do dnia 31 grudnia danego roku.

Rozkład czasu służby funkcjonariuszy Straży Granicznej oraz tryb udzielania czasu wolnego w zamian za służbę w wymiarze przekraczającym 40 godzin tygodniowo szczegółowo reguluje rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 czerwca 2009 r. w sprawie rozkładu czasu służby funkcjonariuszy Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2319).

Zgodnie z art. 117c ustawy o Straży Granicznej w zamian za czas służby przekraczający normę określoną w art. 37 ust. 2 funkcjonariuszowi przyznaje się rekompensatę pieniężną w wysokości 1/172 uposażenia zasadniczego wraz z dodatkami o charakterze stałym należnego funkcjonariuszowi na stanowisku zajmowanym w ostatnim dniu okresu rozliczeniowego za każdą godzinę służby przekraczającą normę określoną w art. 37 ust. 2 ustawy o Straży Granicznej. Łączny czas służby przekraczający normę w danym okresie rozliczeniowym zaokrągla się w górę do pełnej godziny. Rekompensatę pieniężną oblicza i wypłaca komórka finansowa jednostki organizacyjnej Straży Granicznej właściwa w sprawach wypłaty uposażenia.

Rekompensatę pieniężną wypłaca się do końca kwartału następującego po okresie rozliczeniowym, o którym mowa w art. 37 ust. 2 ustawy o Straży Granicznej, lecz nie

później niż w dniu zwolnienia ze służby, zaś w przypadku śmierci albo zaginięcia funkcjonariusza – niezwłocznie po wydaniu rozkazu personalnego o wygaśnięciu stosunku służbowego.

Zwrot kosztów przejazdu do obranego miejsca zamieszkania

Zgodnie z art. 118 ust. 1 pkt 4 ustawy o Straży Granicznej funkcjonariuszowi zwalnianemu ze służby przysługuje zwrot kosztów przejazdu do obranego miejsca zamieszkania dla siebie, małżonka oraz dzieci pozostających na jego utrzymaniu oraz zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego według zasad obowiązujących przy przeniesieniach służbowych.

Jedyną konieczną przesłanką powstania po stronie zwolnionego funkcjonariusza roszczenia o zwrot kosztów przewozu urządzenia domowego jest poniesienie przez niego kosztów związanych z przewozem urządzenia domowego do dowolnie obranego miejsca zamieszkania w kraju, nawet w granicach tej samej miejscowości (wyrok WSA w Warszawie z dnia 4 sierpnia 2005 r., II SA/Wa 664/05, LEX nr 191793).

Zryczałtowany ekwiwalent pieniężny za niewykorzystany w danym roku przejazd

Zwalniany funkcjonariusz posiada również prawo do zryczałtowanego ekwiwalentu pieniężnego za niewykorzystany w danym roku przejazd, ze środków właściwego organu Straży Granicznej. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie warunków przyznawania funkcjonariuszom Straży Granicznej oraz członkom ich rodzin zryczałtowanego równoważnika pieniężnego w razie niewykorzystania przysługującego przejazdu na koszt właściwego organu Straży Granicznej funkcjonariuszowi Straży Granicznej, który nie wykorzystał przysługującego prawa przejazdu na koszt właściwego organu Straży Granicznej środkami publicznego transportu zbiorowego raz w roku kalendarzowym do obranej miejscowości w kraju i z powrotem, przyznaje się na każdą uprawnioną osobę zryczałtowany równoważnik pieniężny w kwocie odpowiadającej cenie biletu za przejazd w drugiej klasie pociągu według taryfy pociągowej na odległość 1000 km, z uwzględnieniem posiadanych uprawnień do przejazdów ulgowych środkami publicznego transportu zbiorowego kolejowego, ustalany według ceny biletów obowiązującej w dniu wypłaty tego równoważnika, nie później jednak niż w dniu wygaśnięcia prawa do przejazdu przysługującego za dany rok kalendarzowy. Zryczałtowany równoważnik pieniężny wypłaca komórka finansowa jednostki organizacyjnej Straży Granicznej, właściwa dla miejsca pełnienia służby funkcjonariusza, w terminie 30 dni od dnia złożenia przez funkcjonariusza wniosku o przyznanie świadczenia.

Dodatkowe świadczenie pieniężne

Zgodnie z art. 121 ustawy o Straży Granicznej funkcjonariuszowi zwolnionemu ze służby przysługuje dodatkowe świadczenie pieniężne. Świadczenie przysługuje w dwóch przypadkach zwolnienia: w wyniku orzeczenia trwałej niezdolności funkcjonariusza do służby przez komisję lekarską oraz funkcjonariusza, który nabył prawo do zaopatrzenia emerytalnego z tytułu osiągnięcia 30 lat wysługi emerytalnej i został zwolniony ze służby z powodu rozformowania jednostki organizacyjnej, w której funkcjonariusz pełni służbę, lub zmniejszenia jej stanu etatowego, jeżeli przeniesienie funkcjonariusza do innej jednostki lub na niższe stanowisko nie jest możliwe albo pisemnego zgłoszenia przez niego wystąpienia ze służby. Świadczenie to ma charakter jednorazowy. Odmienne rozumienie i uznanie, że świadczenie to przysługuje w każdym przypadku zwolnienia funkcjonariusza ze służby i do tego każdorazowo w pełnej wysokości, niezależnie od uprzedniego uzyskania świadczenia, w nadmierny sposób uprzywilejowywałoby funkcjonariuszy kilkakrotnie zwalnianych ze służby (wyrok WSA w Warszawie z dnia 27 października 2011 r., II SA/Wa 1297/11, LEX nr 1153429; wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 października 2009 r., II SA/Wa 810/09, LEX nr 573911).

Świadczenie to wypłaca się co miesiąc przez okres roku po zwolnieniu ze służby w wysokości odpowiadającej uposażeniu zasadniczemu wraz z dodatkami o charakterze stałym, pobieranymi na ostatnio zajmowanym stanowisku służbowym. Warto zauważyć, że świadczenie to nie będzie przysługiwało wdowie po zmarłym funkcjonariuszu. Zgodnie bowiem z art. 922 § 2 k.c. nie należą do spadku prawa i obowiązki zmarłego ściśle związane z jego osobą, jak również prawa, które z chwilą jego śmierci przechodzą na oznaczone osoby niezależnie od tego, czy są one spadkobiercami (wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 września 2016 r., II SA/Wa 611/16, LEX nr 2119526).

W przypadku gdy funkcjonariusz uprawniony do tego świadczenia posiada nabyte prawa do zaopatrzenia emerytalnego, ma on prawo wyboru jednego z tych świadczeń.

Funkcjonariuszowi zwolnionemu z uwagi na ważny interes służby bądź ze względu na rozformowanie jednostki organizacyjnej, w której funkcjonariusz pełni służbę, lub zmniejszenie jej stanu etatowego połączonego z niemożnością przeniesienia funkcjonariusza do innej jednostki lub na niższe stanowisko, funkcjonariuszowi niemożącemu podjąć zatrudnienia z uwagi na trwającą chorobę wypłaca się świadczenie pieniężne przez okres choroby, jednakże nie dłużej niż przez 3 miesiące. Funkcjonariusz traci to uprawnienie w przypadku uzyskania orzeczenia o niezdolności do służby stanowiącego podstawę do ustalenia prawa do renty. Prawidłowa wykładnia użytego zwrotu „nadal trwającej choroby” wymaga wykazania przez wnioskującego funkcjonariusza nieustającego stanu pozostawania w chorobie, z powodu której nie może podjąć zatrudnienia (wyrok WSA w Szczecinie z dnia 5 kwietnia 2018 r., II SA/Sz 206/18, LEX nr 2485911). Do zastosowania tego przepisu istotne jest, aby funkcjonariusz

nabawił się choroby jeszcze w czasie trwania służby i aby ta choroba nie zakończyła się przed rozwiązaniem stosunku służbowego, lecz trwała nadal, uniemożliwiając mu podjęcie zatrudnienia po zakończeniu służby. W takiej sytuacji celowe jest udzielenie funkcjonariuszowi czasowej ochrony, tak aby w związku ze zwolnieniem ze służby nie był pozbawiony środków niezbędnych do utrzymania. Istotne jest również i to, że w przepisie jest mowa o chorobie, a nie ogólnie o stanie zdrowia funkcjonariusza (wyrok NSA z dnia 9 grudnia 2020 r., I OSK 2448/18, LEX nr 3093278).

Analizowane świadczenie ma charakter jednorazowy (wyrok NSA z dnia 18 lipca 2007 r., I OSK 1430/06, LEX nr 452253; wyrok NSA z dnia 9 kwietnia 2002 r., II SA 1183/01, LEX nr 121864).

Brak przyznania świadczeń związanych ze zwolnieniem ze służby

Ustawodawca przewidział również sytuacje, w których świadczenia związane ze zwolnieniem ze służby nie będą przysługiwały. W przypadku funkcjonariusza, który bezpośrednio po zwolnieniu ze służby został przyjęty do zawodowej służby wojskowej lub do innej służby, w której przysługuje prawo do odprawy w związku ze zwolnieniem ze służby lub też prawo do dodatkowych świadczeń związanych ze zwolnieniem ze służby, należności te nie będą przysługiwały.

Intencją ustawodawcy było uznanie, że w przypadku przenosin funkcjonariusza Straży Granicznej do innej służby niecelowe jest przyznanie tychże świadczeń, gdyż mają one na celu finansowe wsparcie funkcjonariusza, który z uwagi na zakończenie służby w formacji zmilitaryzowanej może mieć trudności z przystosowaniem do nowej sytuacji życiowej. W związku z brakiem utraty statusu funkcjonariusza nie zachodzi potrzeba udzielania mu świadczeń o takim charakterze. Trafna jest więc konkluzja, że świadczenia te mają charakter jednorazowy, zaś wypłacenie tych świadczeń po raz kolejny będzie skutkowało obowiązkiem jego zwrotu z uwagi na jego nienależność.

Przepis ten stanowi zatem wyjątek od zasady wyrażonej w art. 118 ust. 1 pkt 1 ustawy o Straży Granicznej, zgodnie z którą funkcjonariusz zwolniony ze służby otrzymuje odprawę. Z treści art. 122 wynika, że odprawa nie przysługuje wówczas, gdy łącznie zostały spełnione następujące przesłanki:

- funkcjonariusz został zwolniony ze służby,
- bezpośrednio po zwolnieniu został przyjęty do zawodowej służby wojskowej lub do innej służby, w której przysługuje prawo do takich świadczeń.

Elementem niezbędnym do nieprzyznania odprawy jest stwierdzenie bezpośredniości przenosin do innej służby mundurowej. Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku wydanym w oparciu o analizę identycznego przepisu zawartego w ustawie o Policji (art. 118) wskazał, że „Użyte w powyższym przepisie przez ustawodawcę słowo »bezpośrednio« nie zostało bliżej przez niego sprecyzowane, co oznacza, że pozostawił on organom administracji ocenę, czy dany stan faktyczny pozwala na uznanie, że

doszło do spełnienia przesłanek tego przepisu. Przy czym wskazać należy, że bezpośrednio to, innymi słowy »w chwili następującej po czymś lub poprzedzającej coś, krótko przed kimś lub po kimś«. Określenie to oznacza zatem, że tuż po zwolnieniu ze służby funkcjonariusz został bez zbędnej zwłoki przyjęty do innej służby” (wyrok NSA z dnia 5 października 2010 r., I OSK 540/10, LEX nr 1612127). Jednocześnie należy zauważyć, że słowo „bezpośrednio” nie jest przy tym tożsamy ze zwrotem „bez dnia przerwy” (wyrok NSA z dnia 8 grudnia 2017 r., I OSK 369/16, LEX nr 2441393; wyrok NSA z dnia 20 maja 1994 r., II SA 234/94, niepubl.).

Warto zauważyć, że termin „przyjęcia do służby”, o jakim mowa w art. 122 ustawy z 1990 r. o Straży Granicznej, nie jest tożsamy z terminem „rozpoczęcia pełnienia służby” w innej służbie mundurowej. W analizowanym przepisie chodzi o bezpośrednie przyjęcie do nowej służby, a nie bezpośrednio rozpoczęcie pełnienia służby (wyrok WSA w Warszawie z dnia 15 października 2015 r., II SA/Wa 856/15, LEX nr 1940986; wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2018 r., II SA/Wa 51/18, LEX nr 2738500). Jednocześnie dla oceny, czy w danym przypadku występuje negatywna przesłanka przewidziana w art. 122 ustawy wystarczy wykazanie istnienia w innej służbie instytucji odprawy, a nie wykazanie identyczności (tożsamości) takiej odprawy z odprawą występującą w Straży Granicznej (wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 15 grudnia 2021 r., II SA/Go 827/11, LEX nr 3285660; wyrok NSA z dnia 2 sierpnia 2013 r., I OSK 1354/12, LEX nr 1791059).

Zakończenie

Podsumowując, należy stwierdzić, że cel opracowania został osiągnięty, a sformułowany problem badawczy rozwiązany. Służba w formacjach mundurowych jest szczególnym rodzajem służby publicznej, która podlega określonym rygorom i ograniczeniom. Stosunki służbowe funkcjonariuszy Straży Granicznej nie są stosunkami pracy, a mają charakter stosunków administracyjnoprawnych. Należności związane ze zwolnieniem ze służby funkcjonariusza Straży Granicznej w odpowiedni sposób rekompensują trudy pełnionej służby. Uregulowania te wpływają na uprzywilejowany status społeczny funkcjonariuszy służb mundurowych, szczególnie w porównaniu z osobami świadczącymi pracę na podstawie Kodeksu pracy (Domżański 2022: 114).

Bibliografia

Literatura

Baran K.W., 2011, *O systematyce i delimitacji niepracowniczych stosunków zatrudnienia*, w: Z. Kubot, T. Kuczyński (red.), *Z zagadnień prawa pracy i prawa socjalnego. Księga jubileuszowa Profesora Herberta Szurgacza*, Warszawa.

Brzostowski W., 2017, *Charakter prawny zatrudnienia żołnierzy zawodowych*, „Roczniki Administracji i Prawa”, nr XVII.

- Czechowski M., 2016, *Prawny charakter zatrudnienia żołnierzy zawodowych*, Toruń.
- Czerniak-Swędzioł J., 2017, *Źródła regulacji pozaumownych stosunków pracy*, w: Z. Góral, *System prawa pracy*, t. IV: *Indywidualne prawo pracy. Pozaumowne stosunki prawa pracy*, Warszawa.
- Domżański M., 2022, *Uposażenie żołnierzy zawodowych*, „Cybersecurity and Law”, nr 2.
- Karpiuk M., 2016, *Stosunek służbowy militaryzacji*, „Przegląd Prawno-Ekonomiczny”, nr 3.
- Kuczyński T., 2000, *Właściwość sądu administracyjnego w sprawach stosunków służbowych*, Wrocław.
- Maj S., 2008, *Postępowanie dyscyplinarne w służbach mundurowych*, Warszawa.
- Stelina J., 2011, *Strony i nawiązanie stosunków służbowych*, w: R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *System prawa administracyjnego. Stosunek służbowy*, t. 11, Warszawa.
- Szustakiewicz P., 2012, *Stosunki służbowe funkcjonariuszy służb mundurowych i żołnierzy zawodowych jako sprawa administracyjna*, Warszawa.
- Szustakiewicz P., 2013, *Świadczenia pieniężne związane z prawem do lokalu mieszkalnego emerytów i funkcjonariuszy służb mundurowych w orzecznictwie sądów administracyjnych*, „Ius Novum”, nr 3.

Akty prawne

- Ustawa z dnia 14 sierpnia 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach dotyczących wsparcia służb mundurowych nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw wewnętrznych, o zmianie ustawy o Służbie Więziennej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1610 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 915).
- Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 171 z późn. zm.).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 10 czerwca 2009 r. w sprawie rozkładu czasu służby funkcjonariuszy Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 2319).
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2002 r. w sprawie warunków przyznawania funkcjonariuszom Straży Granicznej oraz członkom ich rodzin zryczałtowanego równoważnika pieniężnego w razie niewykorzystania przysługującego przejazdu na koszt właściwego organu Straży Granicznej (t.j. Dz. U. z 2013 r., poz. 248).

Orzecznictwo

- Wyrok TK z dnia 13 lutego 2007 r., K 46/05, LEX nr 245355.
- Uchwała SN z dnia 18 grudnia 1992 r., III AZP 27/92, LEX nr 9562.
- Wyrok SN z dnia 9 grudnia 2015 r., I PK 1/15, LEX nr 1959540.
- Wyrok SN z dnia 23 listopada 2004 r., I PK 35/04, LEX nr 149349.
- Wyrok NSA z dnia 25 października 2023 r., III OSK 2580/21, LEX nr 3622710.
- Wyrok NSA z dnia 29 czerwca 2023 r., III OSK 374/22, LEX nr 3592670.
- Wyrok NSA z dnia 25 marca 2022 r., III OSK 1601/21, LEX nr 3327743.
- Wyrok NSA z dnia 22 marca 2022 r., III OSK 1244/21, LEX nr 3347046.
- Wyrok NSA z dnia 26 stycznia 2022 r., III OSK 491/21, LEX nr 3323068.
- Wyrok NSA z dnia 9 grudnia 2020 r., I OSK 2448/18, LEX nr 3093278.
- Wyrok NSA z dnia 13 września 2018 r., I OSK 2440/16, LEX nr 2562386.
- Wyrok NSA z dnia 8 grudnia 2017 r., I OSK 369/16, LEX nr 2441393.

Wyrok NSA z dnia 2 sierpnia 2013 r., I OSK 1354/12, LEX nr 1791059.

Wyrok NSA z dnia 27 października 2011 r., I OSK 504/11, LEX nr 1069662.

Wyrok NSA z dnia 5 października 2010 r., I OSK 540/10, LEX nr 821109.

Wyrok NSA z dnia 18 lipca 2007 r., I OSK 1430/06, LEX nr 452253.

Wyrok NSA z dnia 9 kwietnia 2002 r., II SA 1183/01, LEX nr 121864.

Wyrok NSA z dnia 20 maja 1994 r., II SA 234/94, niepubl.

Wyrok NSA z dnia 5 czerwca 1991 r., II SA 35/91, LEX nr 10220.

Wyrok WSA w Gorzowie Wielkopolskim z dnia 15 grudnia 2021 r., II SA/Go 827/11, LEX nr 3285660.

Wyrok WSA w Krakowie z dnia 29 listopada 2019 r., III SA/Kr 639/19, LEX nr 2754109.

Wyrok WSA w Szczecinie z dnia 5 kwietnia 2018 r., II SA/Sz 206/18, LEX nr 2485911.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 4 czerwca 2019 r., II SAB/Wa 136/19, LEX nr 3044115.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2019 r., II SA/Wa 1593/18, LEX nr 2734086.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 2 sierpnia 2018 r., II SA/Wa 51/18, LEX nr 2738500.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 7 września 2016 r., II SA/Wa 611/16, LEX nr 2119526.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 15 października 2015 r., II SA/Wa 856/15, LEX nr 1940986.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 26 stycznia 2012 r., II SA/Wa 2214/11, LEX nr 1121556.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 27 października 2011 r., II SA/Wa 1297/11, LEX nr 1153429.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 22 października 2009 r., II SA/Wa 810/09, LEX nr 573911.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 5 kwietnia 2006 r., II SA/Wa 66/06, LEX nr 213845.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 4 sierpnia 2005 r., II SA/Wa 664/05, LEX nr 191793.

Biogram

Mariusz Domżański – referent prawny pełniący służbę w Dowództwie 18 Dywizji Zmechanizowanej im. gen. broni Tadeusza Buka w Siedlcach. Obecnie w stopniu majora. Doktor nauk prawnych. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół stosunków służbowych formacji umundurowanych oraz żołnierzy zawodowych.

Mariusz Domżański – legal advisor serving in the Command of the 18th Mechanized Division Lt. Gen. Tadeusz Buk in Siedlce. Currently in the rank of major. Doctor of Laws. Scientific interests focus on service relations between uniformed formations and professional soldiers.